

Sittard-Geleen: grote gemeente zonder stedelijke allure

In 2000 zijn de drie gemeenten Sittard, Geleen en Born samengevoegd tot de nieuwe gemeente Sittard-Geleen. Sindsdien is provincie Limburg een 'grote stad' rijker; de gemeente telt immers een kleine 100.000 inwoners. Maar is deze betiteling juist en kan Sittard-Geleen eigenlijk wel als een (grote) stad worden gezien?

Stedelijke ontwikkeling met twee gezichten

De afgelopen jaren waren de steden in ons land brandpunten van demografische en economische groei. De stedelijke bevolking nam toe dankzij de komst van jongvolwassenen en er was sprake van een ware 'boom' van werkgelegenheid dankzij de opkomst van de dienstverlening. Beide ontwikkelingen kunnen echter niet verhullen dat met name de grootste gemeenten een forse sociale problematiek kennen en dat veel gezinnen de stad verlaten. Bovendien kan een groot deel van het bedrijfsleven in onze steden door criminaliteit, milieunormen, verkeerscongestie en ruimtegebrek nauwelijks nog uit de voeten.

Rabobank en MKB-Nederland werken nationaal en lokaal samen om het ondernemersklimaat te verbeteren. Dit Stedenbericht, onderdeel van deze samenwerking, laat zien hoe Sittard-Geleen er in sociaal-economisch opzicht voor staat.

Bevolking als bron van economische groei

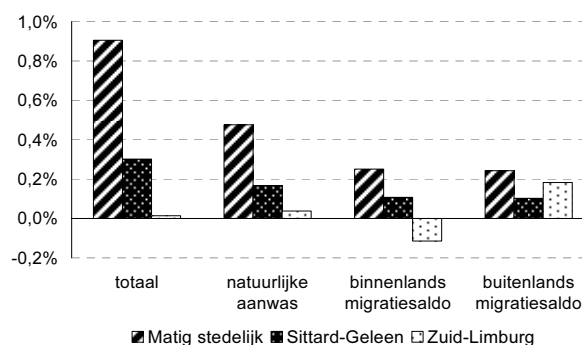
Omvang en samenstelling van de bevolking zijn van cruciaal belang voor economische groei in de stad. De stedelijke bevolking is voor veel bedrijven immers een belangrijke afzetmarkt. Daarnaast voorziet zij het bedrijfsleven van arbeid en nieuwe ondernemers. Anderzijds vormen sociale problemen en criminaliteit voor het bedrijfsleven een bron van zorg.

Grote gemeente met matig stedelijk karakter

Sittard-Geleen is met ruim 97.000 inwoners qua omvang de tweede gemeente van Limburg. De stad vormt de 'top' van de grote boogvormige verstedelijkte zone van Aken, Zuid-Limburg en

Luik.¹ Zowel in Sittard-Geleen zelf als in de voorsteden is sinds enkele jaren sprake van een daling van de bevolkingsomvang en daarmee verschilt de Westelijke Mijnstreek sterk van het gebruikelijke beeld voor de Nederlandse steden.² In de toekomst zal het inwonertal van Sittard-Geleen als gevolg van nieuwe woningbouw (bijvoorbeeld woongebied Molenbeek) naar verwachting echter weer toenemen tot ruim 102.000 in 2020 (+5%). Voor de voorsteden wordt daarentegen verwacht dat de daling van de bevolkingsomvang zal doorzetten en in de toekomst nog sterker zal zijn (-8%) dan gemiddeld in Zuid-Limburg (-5%).

Figuur 1: Samenstelling gemiddelde jaarlijkse bevolkingsgroei 1990-2005

Bron: CBS

Uit de samenstelling van de bevolkingsgroei blijkt dat Sittard-Geleen op alle aspecten achterblijft (figuur 1). De groei die wel werd bewerkstelligd hing voor een deel samen met immigratie. Het aandeel van niet-westerse allochtonen in de bevolking van Sittard-Geleen bevindt zich met

¹ Sittard-Geleen vormt met de voorsteden Beek, Echt-Susteren, Onderbanken, Schinnen en Stein een praktisch aaneengesloten stedelijk gebied met 195.000 inwoners. Ook zijn deze gemeenten qua koopgedrag op Sittard-Geleen georiënteerd (zie figuur 5).

² Sittard-Geleen wordt hier vergeleken met de categorie 'matig stedelijke gemeenten' van CBS. Deze indeling van gemeenten is gebaseerd op het aantal adressen per km². Naast de randgemeenten van de grote steden in ons land worden ook de regionale centra in Noord-, Oost- en Zuidoost-Nederland als matig stedelijk gekarakteriseerd. In sociaal-economisch opzicht doet deze laatste categorie veelal echter niet voor de grote steden onder.

5 procent echter nog lang niet op het gemiddelde van de steden in ons land (17%).

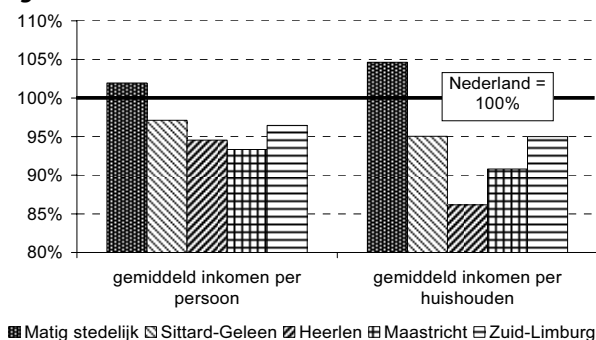
De gemeente blijkt verder een positief binnenlands migratiesaldo te hebben. Sittard-Geleen dankt dit vooral aan een verhoudingsgewijs groot aantal mensen dat vanuit Midden-Limburg naar de gemeente verhuist. De natuurlijke aanwas in de gemeente was het afgelopen decennium gering, wat opmerkelijk is gezien het relatief grote aandeel van de leeftijdscategorie van 25 tot 45 jaar in de bevolking. Het aandeel van deze groep nam de laatste jaren overigens sterk af, wat enerzijds te wijten is aan de toenemende vergrijzing en anderzijds aan de uittocht van jongeren. Hiermee onderscheidt Sittard-Geleen zich andermaal ten opzichte van de Nederlandse steden, die in het algemeen juist jongeren aantrekken. Blijkbaar voelen jongeren zich – ondanks de aanwezigheid van een HBO-instelling – genoodzaakt hun opleiding elders te volgen.

Sociaal-economische problemen

De werkloosheid in Sittard-Geleen ligt met ruim 7 procent ruimschoots boven het Nederlands gemiddelde. Vergeleken met andere Limburgse steden onderscheidt de gemeente zich met dit percentage echter in positieve zin. Hierdoor ligt het gemiddeld inkomen per huishouden voor Limburgse begrippen op een vrij hoog niveau (figuur 2). Het kleine aantal éénpersoons-huishoudens speelt hierbij overigens ook een belangrijke rol.

Sittard-Geleen kan dus niet worden gezien als een stad met de daarbij behorende sociaal-economische problematiek. Hoewel het inkomen onder

Figuur 2: Welvaart 2000

Bron: CBS

het landelijk gemiddelde ligt, verhoudt het zich in tegenstelling tot de nabijgelegen steden Heerlen en Maastricht tot het gemiddelde inkomen in Zuid-Limburg. Daarnaast hechten de inwoners van Sittard-Geleen in vergelijking tot de inwoners van Heerlen en Maastricht veel waarde aan traditie en speelt de confessie een belangrijke rol in hun dagelijkse leven.

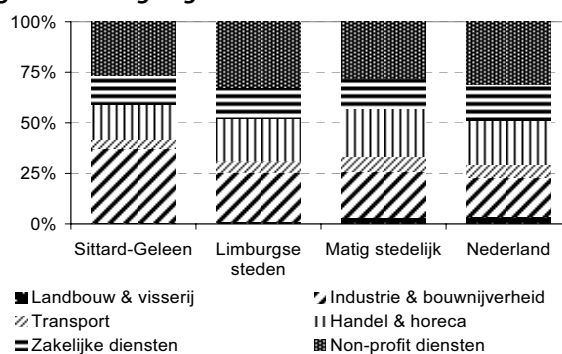
De stad als centrum van economische dynamiek

De sterke toename van het aandeel dienstverlening in de economie is in de steden begonnen en is daar ook het verst gevorderd. Deze ‘verdienstelijking’ vormde de basis voor de zeer sterke economische groei die de steden in de afgelopen jaren hebben gekend. Daarbij lopen de steden voorop in de ‘deïndustrialisering’. De krimp van de industrie in de afgelopen jaren kwam praktisch geheel voor rekening van de steden. Steden zijn een goede locatie voor kantoor-activiteiten, maar bieden steeds minder plaats aan ambacht en handel.

Industrie en nijverheid van oudsher belangrijk

Sittard-Geleen telt 4.500 bedrijven en instellingen, die tezamen een werkgelegenheid bieden van ruim 50.000 banen. Ruim 37 procent hiervan komt voor rekening van de industrie en bouwnijverheid (figuur 3). Hiermee onderscheidt Sittard-Geleen zich van andere (Limburgse) steden, waar de dienstverlening inmiddels een hoofdrol vertolkt.

Figuur 3: Werkgelegenheidsstructuur 2004

Bron: LISA

Bovenstaande betekent echter niet dat er in Sittard-Geleen geen ‘verdienstelijking’ heeft plaatsgevonden. In Sittard-Geleen was de zakelijke dienstverlening de afgelopen jaren de

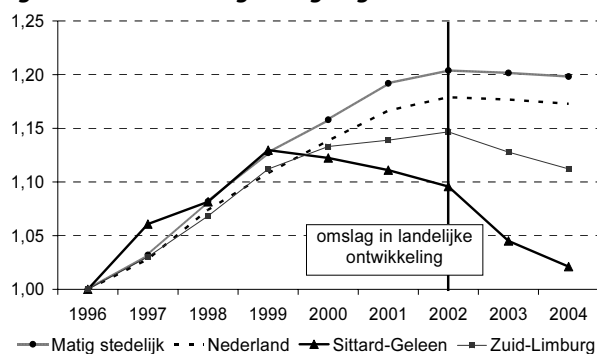
sterkst groeiende sector. De werkgelegenheid is in deze sector in de periode 1996-2004 met ruim 36 procent gegroeid, wat voornamelijk te danken is aan de ontwikkeling van het verzekeringswezen en de IT. Vergeleken met de andere Limburgse steden groeide de zakelijke dienstverlening alleen in Maastricht nog sterker (53 procent).

Ook uit de ontwikkeling van de industrie en bouwnijverheid blijkt de verdienstelijking van Sittard-Geleen. De werkgelegenheid in deze twee sectoren is afgenomen met 17 procent. Wat betreft de non-profit diensten lijkt Sittard-Geleen echter de boot te missen. De werkgelegenheidsgroei in deze sector blijft achter en blijkt juist in Roermond en Maastricht neer te slaan.

Ook economie van Sittard-Geleen krimpt

Sittard-Geleen is zwaar getroffen door de economische stagnatie van de afgelopen jaren. De stad was in de afgelopen jaren qua banengroei de hekkensluiter van de Limburgse steden. De banenkrimp werd in Sittard-Geleen al ruim voor de omslag in de landelijke ontwikkeling ingezet (figuur 4). Hiermee lijkt de ontwikkeling van Sittard-Geleen een goede indicator voor de (nationale) conjunctuurontwikkeling.

Figuur 4: Ontwikkeling werkgelegenheid 1996-2004

Bron: LISA

Voor een groot deel is werkgelegenheidsontwikkeling in Sittard-Geleen het gevolg van zijn sectorstructuur, waarin krimpsectoren als industrie, de overhand hebben. Door de sterke exportoriëntatie lijkt de industrie in Limburg zeer gevoelig te zijn voor veranderingen in de mondiale arbeidsverdeling en het (inter)nationale conjunctuurverloop. Terwijl in het op de

internationale infrastructuur aangesloten Venlo groothandel en transport compensatie boden voor de industriële krimp, was dit in Sittard-Geleen niet het geval. De opname van bedrijventerrein bleef hier in de afgelopen jaren dan ook ver achter bij de toename van het areaal.

De ligging (en omvang) lijkt Sittard-Geleen hierbij parten te spelen. In de provincie bleken het afgelopen decennium vooral Venlo en Maastricht zich sterk te ontwikkelen. Venlo vanwege zijn distributie; Maastricht wegens een relatief gunstige productiestructuur. Dat Sittard-Geleen niet in staat is deze positieve ontwikkelingen naar zich toe te trekken, heeft wellicht voor een deel te maken met de ruimtelijke samenstelling. Hoewel de gemeente als een aaneengesloten stedelijk gebied kan worden gezien, bestaat het van oorsprong uit twee grote kernen. Beide (Sittard en Geleen) hebben afzonderlijk niet de schaal van Maastricht en Venlo. Heerlen, dat qua omvang goed te vergelijken is met Sittard en Geleen, lijkt met dezelfde problemen te kampen. In de toekomst lijkt volgens CPB-prognoses de economische groei vooral neer te slaan in Maastricht.

De stad als verzorgingscentrum

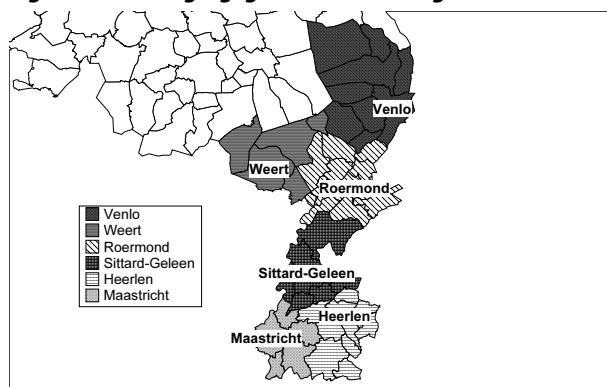
Door hun omvang zijn steden centra van werkgelegenheid en bieden zij het draagvlak voor allerlei voorzieningen dat in dunner bevolkt gebied ontbreekt. Steden kennen daardoor een rijk palet aan voorzieningen die boven de dagelijkse behoefte uitstijgen, zoals winkels, theaters, opleidingen en ziekenhuizen. Daarmee worden niet alleen de stadbewoners bediend, maar treedt de stad ook op als verzorgingscentrum voor het omliggende landelijk gebied.

Sterke werkfunctie; beperkte verzorgingsfunctie

Sittard-Geleen speelt een relatief sterke rol als streekcentrum. Het aantal banen in de stad overtreft in ruime mate de omvang van de beroepsbevolking (44.100 personen). Tegenover iedere honderd leden van de beroepsbevolking staan in Sittard-Geleen 120 banen, veel meer dan gemiddeld in de Nederlandse steden (108), maar minder dan bijvoorbeeld in Roermond, Maastricht, Venlo en Heerlen.

Sittard-Geleen is daarnaast het verzorgingscentrum voor haar directe omgeving. Deze omgeving bestaat grofweg uit Stein, Beek, Schinnen, Echt-Susteren en Onderbanken (figuur 5).³

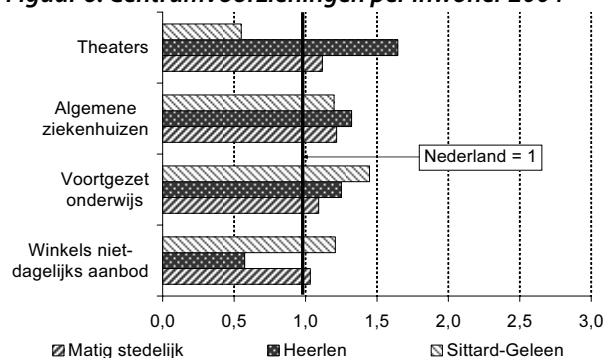
Figuur 5: Verzorgingsgebieden Limburg 2003

Bron: Rabobank

Wat betreft de centrumvoorzieningen moet Sittard-Geleen onder andere concurreren met Heerlen. Qua aantal winkels die niet-dagelijkse goederen aanbieden wint Sittard-Geleen deze slag (figuur 6). Dit aanbod is de laatste jaren in de gemeente sterk vergroot en ging wat dat betreft hand in hand met de sterke ontwikkeling die de toeristisch-recreatieve sector hier de afgelopen jaren heeft doorgemaakt. In de periode 1996-2003 is de werkgelegenheid in deze sector met bijna 37 procent toegenomen. Binnen Limburg was alleen in Roermond de groei sterker.

Figuur 6: Centrumvoorzieningen per inwoner 2004

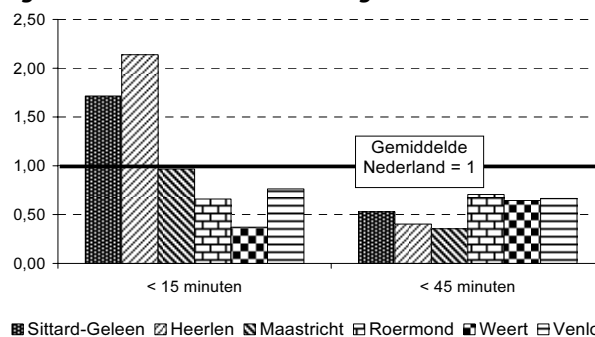

Bron: CBS, Locatus

Voor verdere ontwikkeling van de toeristisch-recreatieve sector zou verbreding van het culturele

aanbod een positieve impuls kunnen geven. Het aantal musea en theaters is vergeleken met andere Nederlandse steden namelijk klein. Het verdient daarbij aanbeveling om deze impuls te geven aan de kern die hiervoor de meeste potentie heeft: Sittard. Deze kern beschikt over relatief veel monumenten en is met haar middeleeuwse centrum goed in staat toeristen te trekken. Verdere verbreding van het aanbod aan centrumvoorzieningen kan daarnaast het directe verzorgingsgebied vergroten. Dit is gezien de goede bereikbaarheid (figuur 7) en de omvang van de gemeente namelijk klein.

Figuur 7: Bereikbaarheid Limburgse steden 2002

Bron: CBS

Conclusie

In tegenstelling tot andere gemeenten met 100.000 inwoners, ontbeert Sittard-Geleen zowel in sociaal als in economisch opzicht duidelijke stedelijke trekken. Het aantal inwoners krimpt, jongeren vertrekken en de werkgelegenheid neemt al jaren af. Het is de vraag of deze ontwikkelingen in de toekomst zullen veranderen. De sterk conjunctuurafhankelijke sectorstructuur van de gemeente is een voordeel in tijden van economische expansie en daarnaast bieden de zakelijke dienstverlening en de toeristisch-recreatieve sector kansen. Echter, de rol van een (groot)stedelijk centrum zal Sittard-Geleen in de toekomst waarschijnlijk net zo min als nu kunnen vertolken.

mei 2006

Gilbert Bal (030 – 216 2658)

G.J.Bal@rn.rabobank.nl

³ Informatie over de omvang van het verzorgingsgebied in Duitsland is (nog) niet beschikbaar.